

Spol kao prediktor provedbe slobodnog vremena kod djece

Draganić, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:321608>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Dora Draganić

**SPOL KAO PREDIKTOR PROVEDBE SLOBODNOG
VREMENA KOD DJECE**

Završni rad

Petrinja, rujan, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Dora Draganić

**SPOL KAO PREDIKTOR PROVEDBE SLOBODNOG
VREMENA KOD DJECE**

Završni rad

**Mentor rada:
Prof. Dr. Sc. Ivan Prskalo**

Petrinja, rujan, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
ABSTRACT	2
1. UVOD.....	3
2. SLOBODNO VRIJEME	5
2.1. Definicija slobodnog vremena.....	5
2.2. Uloga slobodnog vremena	6
2.3. Pedagoški aspekt slobodnog vremena	7
2.4. Prava djece na slobodno vrijeme	8
2.5. Slobodno vrijeme djece s teškoćama u razvoju.....	10
2.6. Uloga roditelja i škole u slobodnom vremenu djece	11
3. DJEČJE AKTIVNOSTI	15
3.1. Vrste dječje aktivnosti	15
3.2. Kineziološke aktivnosti	17
3.3. Važnost aktivnosti od malih nogu	18
4. SPOL KAO PREDIKTOR PROVEDBE SLOBODNOG VREMENA.....	20
4.1. Uloga spola u provođenju slobodnog vremena	20
4.2. Spolne različitosti	21
4.3. Pregled dosadašnjih istraživanja.....	23
ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA	26
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA	29

SAŽETAK

Slobodno vrijeme za djecu predstavlja značajan aspekt njihovog rasta, razvoja i osobnog zadovoljstva. U slobodno vrijeme djeca se igraju i zabavljaju, ali također i stječu nova znanja i vještine. U periodu slobodnog vremena djeca razvijaju svoje socijalne i komunikacijske vještine, međusobno surađuju s drugom djecom, druže se, istražuju, igraju, izražavaju i kreativno razvijaju. Istražujući slobodno vrijeme i igru kod djece posebno je aktualna tema spola, kao prediktora provedbe slobodnog vremena kod djece. Česta su razmišljanja i vjerovanja kako djevojčice imaju drugačije preferencije prema provođenju slobodnog vremena naspram dječaka, a upravo takvo stajalište i razmišljanje analizirati će se u ovom diplomskom radu kako bi se utvrdilo postoje li neke značajnije odrednice koje od malih nogu utječu na percepciju djece naspram igre i provođenja slobodnog vremena.

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti postojeća istraživanja na tematiku spola kao prediktora provedbe slobodnog vremena kod djece. Raspon radova i istraživanja koja govore o ovoj tematici vrlo je širok, stoga je i bilo za očekivati da će rezultati biti raznoliki. Pregledom dostupne literature i dosadašnjih provedenih istraživanja utvrđena je znatna poveznica između spola i načina provođenja slobodnog vremena. Najveći dio istraživanja ukazuje na činjenicu da su djevojčice socijalnije i emocionalnije od dječaka, dok su dječaci često grublji i natjecateljski nastrojeni. Samim time logično je za utvrditi kako je kod djevojčica zanimljiva jedna vrsta aktivnosti (lutkice, čajanke, crtanje), a kod dječaka druga (sport, auti, natjecateljske vještine). Međutim, neka od istraživanja ukazala su kako zemlje koje imaju konzervativniji pristup odgoju i obrazovanju imaju znatno lošiju kvalitetu slobodnog vremena djevojčica, nego dječaka, dok je u razvijenijim zemljama ta brojka izjednačena.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, djeca, spol

ABSTRACT

Leisure time for children is a significant aspect for their growth, development and personal satisfaction. In their free time children play and have fun, but they also acquire new knowledge and skills. In their free time children develop their social and communication skills, interact with other children, socialize, explore, play, express and develop creativity. Exploring the topic of free time and play in children the most popular subject is always gender, as a predictor of the implementation of free time in children. There are frequent thoughts and beliefs that girls have different preferences towards spending free than boys, and such an attitude and thinking will be analyzed in this thesis to determine whether there are any significant determinants that affect children's perception of play and spending free time from an early age.

The main goal of this thesis is to investigate existing researches about gender as a predictor of children leisure time. The range of papers and research on this topic is very wide, so it was expected that the results will be diverse. A review of the available literature and previous researches has established a significant link between gender and the way of spending free time. Much of the research points to the fact that girls are more social and emotional than boys, while boys are often rougher and more competitive. Therefore, it is logical to determine that one type of activity is interesting for girls (dolls, tea parties, drawing), and another for boys (sports, cars, competitive skills). However, some research has indicated that countries with a more conservative approach to education have a significantly poorer quality of girls' leisure time than boys, while in more developed countries this figure is equal.

Keywords: free time, children, gender

1. UVOD

Izbor same igre i način provođenja slobodnog vremena indikator je koji pokazuje ono što je djetetu istinski važno. Prilikom odabira aktivnosti kod djece primjećene su određene razlike s obzirom na spol djeteta. Uvriježeno je mišljenje kako su određene aktivnosti namijenjene djevojčicama, a kako su neke druge aktivnosti namijenjene dječacima. Za primjer se može uzeti djevojčice, za koje se automatski povezuju aktivnosti kao što je igranje s lutkicama, crtanje, čitanje i druženje s drugim djevojčicama. Za dječake se uvijek povezuje aktivnosti kao što su sport, automobili, tehnika i sudjelovanje u raznim natjecateljskim aktivnostima s drugim dječacima. U samom početku djetinjstva djeci se pruža i pripisuje aktivnosti koje današnjica smatra „standardom“ za djecu. Većina igri i aktivnosti u današnjem vremenu i društvu s sobom nosi određenu rodnu etiketu, prema kojoj je npr. balet sport namijenjen većinom djevojčicama, dok je npr. hokej sport koji je namijenjen većinom dječacima.

U ovom diplomskom radu želi se istražiti istinitost takvih tvrdnji, čime se dolazi do glavnog cilja ovog diplomskog rada. Cilj ovog diplomskog rada jest utvrditi povezanost spola kao prediktora s načinom provedbe slobodnog vremena kod djece. Zadatak ovog rada jest istražiti dostupna i provedena istraživanja na ovu temu i utvrditi postoji li dokazani razlog zašto se djevojčice i dječaci odlučuju za određenu vrstu provođenja slobodnog vremena.

Sam rad podijeliti će se na tri glavna poglavlja i Zaključka. U prvome dijelu rada, naslova Slobodno vrijeme, pružiti će se definiciju slobodnog vremena te će se ukazati na ulogu slobodnog vremena u životima djece. Slobodno vrijeme sagledati će se s pedagoškog aspekta uz naglasak na činjenicu kako je slobodno vrijeme pravo svakog djeteta. Također, istražiti će se na koji način se razlikuje slobodno vrijeme kod djece s određenim vrstama poteškoća u razvoju te će se utvrditi ulogu roditelja i škole u slobodnom vremenu djece.

U idućem poglavlju, naslova Dječje aktivnosti, dati će se pregled dječjih aktivnosti koje su danas prisutne i popularne. Nabrojati će se vrste dječjih aktivnosti, koje djeca rado vrše u svoje slobodno vrijeme, s posebnim naglaskom na kineziološke aktivnosti. Posebnu pažnju u ovome poglavlju posvetiti će se definiranju važnosti raznih aktivnosti kod djece od malih nogu, s naglaskom na kineziološke aktivnosti.

U posljednjem većem poglavlju, naslova Spol kao prediktor provedbe slobodnog vremena istražiti će se ulogu spola u načinu provođenja slobodnog vremena kod djece. Uvrditi će se specifične spolne različitosti koje su primjećene kod djevojčica i kod dječaka, a koje direktno utječu na njihove ambicije i želje za načinom provođenja slobodnog vremena. Također, u ovom će se poglavlju predstaviti dostupna i provedena istraživanja na ovu temu, te će se utvrditi i analizirati njihove krajnje rezultate i zaključke.

U posljednjem poglavlju, odnosno u Zaključku, sažeti će se kompletan rad, sve navedene tvrdnje i istraživanja, te prikazati krajnje zaključke o tome može li spol biti prediktor u načinu provođenja slobodnog vremena kod djece.

U poglavlju Literatura navesti će se sve izvore literature koji su korišteni prilikom pisanja ovog diplomskog rada.

2. SLOBODNO VRIJEME

2.1. Definicija slobodnog vremena

Sama definicija slobodnog vremena detaljno je objašnjena u velikom broju stručnih knjiga, časopisa i internet izvora. Ako je suditi prema Enciklopedijskom rječniku pedagogije (Franković, Pregrad, Šimleša, 1963) tada je slobodno vrijeme definirano kao period u kojem je osoba u potpunosti slobodna i može prema vlastitim željama i afinitetima odabrati način provođenja svog slobodnog vremena. Odluka o načinu provođenja slobodnog vremena mora biti temeljena isključivo na željama pojedinca, nikog ni ničeg drugog.

Slobodno vrijeme kod djece može se detaljnije opisati kao period u kojem je dijete oslobođeno bilo kakvih obveza, a koje pred njega stavljaju njegovi roditelji, obitelj, odgajatelji ili netko drugi. Osim toga, slobodno vrijeme djeteta predstavlja period u kojem dijete nije zauzeto nikakvim aktivnostima koje iziskuju društvo, ukoliko ono to samo nije izričito zatražilo (Janković, 1973).

Neki autori (Vukasović, 2001) pak slobodno vrijeme opisuju kao period u kojem je osoba oslobođena svih obveza i nužnih aktivnosti, a koje ima prema drugim članovima obitelji, poznanicima, prijateljima ili široj populaciji. U tom slobodnom periodu osoba može svoje slobodno vrijeme oblikovati na način koji njoj odgovara, u skladu s njezinim ambicijama, željama, afinitetima i sklonostima.

Dakako, kad je u pitanju pojmovno određenje slobodnog vremena, mišljenja se često razilaze. Neki autori smatraju kako je slobodno vrijeme svo ono vrijeme u kojem osoba nema nikakvih obveza ili zadataka, dok drugi pojam slobodnog vremena shvaćaju kao priliku za osobni rast i razvoj te ostvarenje svih unutarnjih čežnji i želja (Rosić, 2005). Kakvu god teoriju izabrali i uzeli u razmatranje, može se zaključiti kako je svaka od navedenih teorija na svoj način ispravna.

Slobodno vrijeme dato je svakom pojedincu na korištenje i sastavni je dio ljudskog života. Ipak, slobodno vrijeme se razlikuje od pojedinca do pojedinca, a često je i određeno njegovim karakterom, spolom, dobi, zanimanjem, ciljevima, željama i sposobnostima. Slobodno vrijeme svaki pojedinac može koristiti u zamišljene mu svrhe, bio to odmor, zabava, učenje ili kulturno uzdizanje. Sve navedeno ne vrijedi samo za odrasle, već i za djecu, kao i za osobe svakog uzrasta i svakog spola.

Međutim, slobodno vrijeme posebnu važnost ima kod djece. Njima slobodno vrijeme predstavlja vrijeme raznih mogućnosti u kojima mogu razvijati vlastite mogućnosti, sposobnosti, kreativnost, interes i karakter. U svom slobodnom vremenu djeca grade odnose s bliskim im ljudima, kako odraslima, tako i drugom djecom, ali također i sa samim sobom (Čunović, 2016).

Upravo iz navedenih razloga proučavanje pedagogije slobodnog vremena postala je sve češća praksa modernog vremena. Današnje društvo i svijet okarakterizirani su izričito brzim i naglim razvojem tehnologije, interneta i medija, koji direktno utječu na ljudske živote i njihove preferencije, posebice kad su u pitanju djeca. Prisutna modernizacija, mobilni uređaji, tableti, televizija i privatna računala današnjoj djeci omogućila su znatno lakše modele učenja, stvaranja, razmišljanja i ponašanja, ali i izmijenila dosadašnje okvire provođenja slobodnog vremena. Sve veći broj djece sve češće svoje slobodno vrijeme provodi pred ekranima televizija ili mobilnog uređaja.

Današnji roditelji i odgajatelji konstantno se trude djeci ponuditi širok raspon aktivnosti koje djeca mogu provoditi u svoje slobodno vrijeme. U samim vrtićima sve se više pažnje posvećuje raznolikim aktivnostima koje će zadovoljiti sve dječje potrebe. Tako se djeci u njihovo slobodno vrijeme nude razne aktivnosti, kao što su rekreacija, igra, sport i umjetnost. Upravo takve aktivnosti na poslijetku će oblikovati dječju osobnost te razviti osjećaj slobode i vlastitog integriteta.

2.2. Uloga slobodnog vremena

Najveći broj autora mišljenja je kako (Ilišin, 1999) je uloga slobodnog vremena zavisna o potrebama ljudi. Kod odraslih ljudi tako razaznajemo potrebu za zabavom, potrebu za odmorom, potrebu za tjelesnom aktivnošću i potrebu za kulturnim uzdizanjem. Kod djece potreba za kulturnim uzdizanjem najčešće nije razvijena u tako mladoj dobi, tako da u glavnom fokusu ostaju potreba za zabavom, odmorom i tjelesnom aktivnošću.

Uloga slobodnog vremena očituje se u ispunjavanju nekih od ljudskih, u ovom slučaju dječjih potreba. Potreba za zabavom kod djece je posebno izražena. Zabavne aktivnosti ne iziskuju velik angažman, a djeci donose mnogo koristi. Potrebu za zabavom djeca ispunjavaju raznim vrstama igre. Možemo razlikovati nekoliko vrsta igri i to:

- Fizička igra (istraživanje, manipulacija, konstruktivne igre),
- Igre pretvaranja (igranje uloga, pretvaranje, fantazija, počeci pisanja i računanja),
- Jezične igre (ritam, ponavljajuće radnje, priče, bajke, pjesme),
- Igre s pravilima (npr. igra skrivača, društvene igre),
- Kreativne igre (ples, crtanje, građenje, slaganje, oblikovanje gline) (Klarin, 2017).

Ovdje spadaju svi oblici igre, uključujući i one koji se odvijaju na mobilnim i televizijskim ekranima. Korištenje mobilnih igara i novih tehnologija zasigurno je obilježilo nove generacije i utjecalo na njihov razvoj. Internet i korištenje moderne tehnologije postali su sastavni dio današnje djece i načina na koji provode slobodno vrijeme.

Potreba za odmorom također je bitan aspekt svakog djeteta. U periodu odmaranja djeca se opuštaju i obnavljaju svoju snagu i energiju. Ovdje se ubrajaju aktivnosti kao što je drijemanje, odmaranje, spavanje i čitanje (listanje) laganih knjiga.

Potreba za rekreacijom također je vrlo izražena kod djece koja su uvijek prepuna energije i spremna za istraživanje i rekreaciju. Djeca koja svoje slobodno vrijeme provode nekim oblikom rekreacije pozitivno utječu na svoj daljnji razvoj. U dječjem periodu pod rekreacijske aktivnosti spadaju šetnje i bavljenje nekom vrstom sportske aktivnosti, za što su odgovorni i zaduženi roditelji i odgajatelji u vrtićima (Vidulin Orbanić, 2008).

2.3. Pedagoški aspekt slobodnog vremena

Razna istraživanja provedena na temu slobodnog vremena kod djece pokazala su kako su najčešće vrste aktivnosti kod djece usmjerene ka hedonizmu, što bi se moglo riješiti određenim odgojno obrazovnim procesima, čime se bavi pedagogija slobodnog vremena. Vrtići, škole i roditelji trebali bi poticati djecu na bavljenje raznim aktivnostima u slobodno vrijeme kako bi se spriječilo dosađivanje i besciljno trošenje slobodnog vremena. Slobodno vrijeme kod djece postalo je sve promatranija tema u odgojno obrazovnom procesu. Briga oko slobodnog vremena djeteta postala je obvezom kompletne zajednice te je ta ista zajednica dužna djeci osigurati kvalitetno i svrhovito provođenje slobodnog vremena. Upravo u dječjem razdoblju moguće je usaditi pozitivne obrasce ponašanja i kvalitetnog korištenja slobodnog vremena (Mehmedović, 2018).

Proces razvitka kulture provođenja slobodnog vremena kod djece ključan je dio odgoja i obrazovanja. S takvim koracima potrebno je početi već kući, unutar obitelji, od malih nogu, jer se upravo tada dešavaju prvi odgojni procesi i socijalizacija. Djeca kvalitetno provedeno slobodno vrijeme smatraju onda kad su se bavili sadržajima i aktivnostima koje zadovoljava vaju njihove trenutne potrebe (Pehar, Zvačko, 2003).

Pedagogija slobodnog vremena nalaže kako slobodno vrijeme ne smije biti standardno i kako ne smije biti planirano, jer u tom slučaju više nije slobodno. Pedagogija slobodnog vremena mora biti usmjerena prema savjetovanju, pomoći, poticanju i usmjeravanju, što ne smije direktno utjecati na slobodu, spontanost, kreativnost i individualnost.

Pedagogija slobodnog vremena također govori i o načelima korištenja slobodnog vremena, a to su sloboda, smislenost, individualnost, kolektivnost, samoaktivnost, raznovrsnost i primjerenost.

2.4. Prava djece na slobodno vrijeme

Konvencija o pravima djeteta odredila je kako svako dijete ima pravo na odmor i slobodno vrijeme koje može utrošiti na igru i aktivnosti koje su u skladu s djetetovom dobi i afinitetima. Odrasle osobe (roditelji, obitelj, odgajatelji, zajednica) dužne su djeci omogućiti i osigurati izvršavanje njihovih prava. Svako zanemarivanje ovog prava te uskraćivanje slobodnog vremena poistovjećuje se s zanemarivanjem djece i njihovih ambicija (Jelavić, 2010).

Prema Nacionalnom planu aktivnosti za prava i interese djece određeni su sljedeći uvjeti:

- Svako dijete mora imati pristup kulturi
- Odrasli moraju osmisliti i izrealizirati dječje aktivnosti,
- Odrasli moraju stvoriti prostor za odvijanje dječjih aktivnosti,
- Potrebno je poticati dječju kreativnost,
- Potrebno je odrediti obveze i dužnosti odgovornih za dječje aktivnosti i
- Potrebno je omogućiti sponzorstva u provođenju dječjih aktivnosti.

Autori također ističu (Puljiz, 2010) kako roditelji svoja razmišljanja i pogled na korištenje slobodnog vremena prenose na vlastitu djecu. Roditelji u tom slučaju mogu potaknuti, ali i obeshrabriti dijete na sudjelovanje u određenoj aktivnosti. Provođenje kvalitetnog zajedničkog obiteljskog vremena ključno je za izgradnju temelja međuobiteljskih odnosa i odnosa prema slobodnom vremenu. Aktivnosti u kojima međusobno sudjeluju svi članovi obitelji naglašavaju osjećaj pripadnosti i povezanosti. Osim toga, kvalitetno provedeno slobodno vrijeme ključno je za razvitak djetetovog intelektualnog, emocionalnog i socijalnog razmišljanja.

Pak druga suprotnost od neiskorištenja slobodnog vremena kod djece jest pretjerana uključenost djeteta u prevelik broj aktivnosti, koje dijete teško može pratiti, što opet nije dobra opcija i dovodi do krajnjeg nezadovoljstva djeteta. Roditelji i odgojitelji, ali prvenstveno roditelji, moraju biti ti koji će pomoći djetetu u odabiru prikladnih aktivnosti koje će ispuniti dječju znatiželju, zabavu i radoznalost. Upravo takvim postupkom dijete će se razviti u odgovornu osobu, spremnu za nove nedaće koje život sprema.

Postojeći zakon obvezao je sve lokalne samouprave i jedinice da djeci pruže kompletnu skrb i pruže im najvišu razinu kvalitete života u njihovoj sredini. Lokalne zajednice također uvelike mogu utjecati na poboljšanje načina kako djeca provode slobodno vrijeme i to na način da osmisle i pokrenu nove vrste slobodnih aktivnosti u kojima će djeca moći sudjelovati. Pružanjem novog, adekvatnog i kvalitetnog sadržaja za djecu lokalne samouprave i jedinice znatno će poboljšati raznolikost aktivnosti i kvalitetu provođenja slobodnog vremena djece (Reić Kukoč, Pezo, 2010).

Kako bi se prava djece u potpunosti ostvarila, potrebno je uvesti nova pravila u način funkcioniranja lokalnih zajednica. Lokalne zajednice moraju se usuglasiti i osigurati bolju prohodnost informacija između svih sudionika i institucija. Također, potrebno je povećati senzibilitet lokalne vlasti, imenovati ljude koji će preuzeti posao i odgovornost te redovito pratiti i unaprijediti sadržaje za djecu. Tako osmišljeni programi moraju biti sastavni dio svake odgojno obrazovne ustanove, a za čije financiranje će odgovarati državni proračun, gradski proračun, županijski proračun ili dobroćudni sponzor (Ćunović, 2016).

2.5. Slobodno vrijeme djece s teškoćama u razvoju

Slobodno vrijeme posebno je važno kod djece s teškoćama u razvoju. U slobodno vrijeme djeca puno lakše uče. Osim obitelji, značajnu ulogu u provođenju slobodnog vremena imaju i prijatelji. Djeca tada kroz međusobnu igru i razgovor znatno lakše prolaze odrastanje, a samo bavljenje raznim aktivnostima postaje još zabavnije. Prisutnost prijatelja, boravak u vrtiću, školi i dječjim parkovima, te sudjelovanje u raznim aktivnostima i događanjima kod djece potiče sreću te skladan rast i razvoj. Međutim, djeci s teškoćama u razvoju upravo takvih stvari često nedostaje. Većina dječjih aktivnosti nije dostupna ili nije prilagođena djeci s teškoćama u razvoju, čime su takva djeca na neki način izolirana i zaključana za vrlo bitan dio djetinjstva.

Djeca s teškoćama u razvoju jednako kao i druga djeca iziskuju igru, aktivnost i odmor. Kod takve djece od posebne je važnosti da odabrana igra ili aktivnost potiču tjelesni, motorički i kognitivni razvoj te da je prilagođena njihovim mogućnostima i sposobnostima. Nauka i pedagozi dužni su konstantno roditeljima naglašavati važnost provođenja slobodnog vremena s djecom u periodu kad nisu prisutne nikakve funkcionalne zadaće i kad se dijete osjeća slobodno i opušteno. Osim standardnih aktivnosti, djeci s teškoćama u razvoju mnogo koriste emocije, nježnosti i svakodnevno prilagođeno igranje, gdje će dijete učiti o emocijama, socijalizaciji, motorici i kognitivnim obrascima (Opačak, 2010).

Struka roditeljima djece s poteškoćama u razvoju savjetuje da se djecu od što ranijih dana uključi u vrtić, kako bi se djeca mogla družiti s svojim vršnjacima i socijalizirati. Prijateljstva nastala na taj način dijete će prenjeti i u krug obitelji. Gledajući mogućnosti izbora slobodnih aktivnosti za djecu s poteškoćama u razvoju iste su vrlo rijetke i ograničene. Čest je slučaj da se za takvu djecu organiziraju posebno osmišljene radionice i aktivnosti, kao i sportski klubovi, koji će okupljati djecu s sličnim poteškoćama. Takve radionice i organizirane aktivnosti nisu ništa loše ili diskriminirajuće, već predstavljaju priliku da djeca shvate kako nisu sama. Čest cilj takvih aktivnosti je jačanje identiteta djeteta kroz prihvaćanje njegovih različitosti, s naglaskom na stvaranje osjećaja ravnopravnosti u društvu i zajednici. Naravno, djeca koja za to imaju mogućnosti i sposobnosti, ili djeca koja su uložila mnogo truda i zalaganja uključuju se u redovite klubove, radionice, sportove i aktivnosti, zajedno s drugom djecom.

Djeca s teškoćama u razvoju često se susreću s nerazumijevanjem okoline, čemu je u najvećem broju slučajeva uzrok jednostavno neznanje, što djecu često sprječava i ograničava u kvalitetnom provođenju slobodnog vremena. U današnje vrijeme znatni se naponi ulažu u prikladnu edukaciju kompletne zajednice kako bi se polako počelo mijenjati takve stavove pojedinaca i kako bi se djeci s poteškoćama u razvoju olakšalo djetinjstvo i omogućilo im se sudjelovanje u svim željenim slobodnim aktivnostima.

Upravo kao i sva ostala djeca, tako i djeca s poteškoćama u razvoju moraju imati mogućnost slobodnog odabira u kojim će aktivnostima sudjelovati u svoje slobodno vrijeme. Djeci je potrebno pružiti samostalno donošenje odluka po pitanju provođenja slobodnog vremena. Ipak, prije toga, potrebno je osigurati nediskriminaciju od strane pojedinaca, odgajatelja, lokalne zajednice i na kraju države, kako bi se djeci s poteškoćama u razvoju uopće omogućilo da imaju raznolikost izbora.

U djetinjstvu djece s poteškoćama u razvoju posebnu pažnju potrebno je posvetiti njihovoj socijalizaciji. Takva se djeca vrlo često osjećaju neprihvaćeno i neshvaćeno, zato je potrebno poticati što više druženja i socijalizacije s drugom djecom i vršnjacima. Prilikom druženja djeca međusobno uče jedna od drugih, pa će tako djeca koja nemaju poteškoće lakše prihvatiti različitosti djece koja su drugačija od njih samih. Na taj način djeci s poteškoćama znatno će se olakšati odrastanje kako se ne bi susreli s problemom društvene izolacije. Druženje s vršnjacima takvoj djeci može biti od velike koristi jer mogu mnogo toga naučiti od njih, a čime ih roditelji teško mogu poučiti (Opačak, 2010).

2.6. Uloga roditelja i škole u slobodnom vremenu djece

Djeca, radi neiskustva i neznanja, često ne znaju sama dobro izabrati ili procijeniti vlastite želje po pitanju načina provođenja slobodnog vremena. Upravo iz tog razloga dužnost je roditelja i škole da djecu pripreme i upoznaju s mogućnostima, kako bi djeca tada sama mogla razviti osjećaj za provođenjem slobodnog vremena (Valjan Vukić, 2013).

Današnje vrijeme okarakterizirano je brzim i čestim promjenama, što se lako može odraziti na razne aspekte djetetova života. To je moguće uočiti kroz česte promjene u ponašanju, razmišljanju i stavovima, ali i odnosima s prijateljima i obitelji te kroz odabir načina provođenja slobodnog vremena.

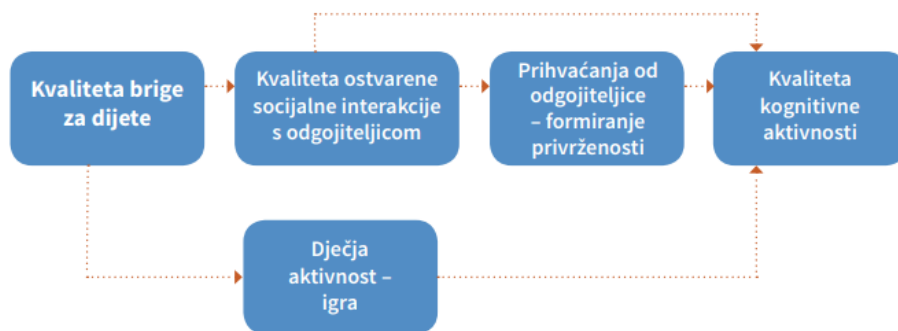
Aktivnosti koje potiču i razvijaju djetetovo rekreativno i produktivno razmišljanje smatraju se društveno prihvatljivim aktivnostima. One aktivnosti koje se često ponavljaju trebale bi biti sadržajno osmišljene, čak i u trenucima kad ne predstavljaju samo odmor. Slobodne aktivnosti trebale bi na djecu djelovati motivacijski i svakako bi trebale biti usmjerene ka djetetovom rastu i razvoju, kako fizičkom, emocionalnom, socijalnom, tako i mentalnom. Takva predodžba provođenja slobodnog vremena ostaviti će trajan značaj u razmišljanju djeteta već od malih nogu.

Puno je važnija kvaliteta slobodno provedenog vremena, nego što je to njegova količina (trajanje). Glavni cilj trebao bi biti kvalitetno potrošiti slobodno vrijeme, a ne ga uzaludno potrošiti. Takve vrijednosti i razmišljanja djeca mogu usvojiti kroz odgoj i obrazovanje, čiji se temelji izgrađuju u krugu obitelji, a kasnije dalje razrađuju i obogaćuju kroz odgojno obrazovne institucije (vrtići, škole). Škola najznačajniju ulogu ima u prenošenju društvenih vrijednosti, stavova i normi, čime se djecu priprema za daljnje školovanje, ali i život. Škola ima odgovornost razvitka vrijednosti, stoga njezin fokus mora biti na usmjeravanju djece prema sticanju glavnih ljudskih vrijednosti.

Odmah uz obitelj, škola je odgovorna za odgoj i obrazovanje djece te za usvajanje određenih sustava vrijednosti. Škola ima vrlo snažan utjecaj na djecu, no još jači utjecaj imaju svi izvanškolski utjecaji, koji su još značajniji jer se odvijaju u slobodno vrijeme, bez obveze.

Puno veći broj radova i istraživanja posvetio se istraživanju roditeljske uloge u slobodnom vremenu djece, no jednako se potrebno fokusirati i na odgojitelje u vrtiću i nastavnike u školi. Neupitna je činjenica kako je raznolikost i kreativnost dječjih slobodnih aktivnosti usko povezana s razinom uključenosti odgojitelja (Kontos, Burchinal, Howes, Wisseh, Galinsky, 2002).

Autori Howes i Smith (Howes, Smith, 1995) tako su predložili model kojim bi objasnili odnos kvalitetne brige prema djetetu i kognitivne aktivnosti. Navedeni model (Slika 1.) nije direktna poveznica između kvalitete brige i kognitivne aktivnosti, već je tu riječ o indirektnoj vezi koja se projicira kroz pozitivan odnos s odgojiteljem. Upravo takav odnos koji se gradi između djeteta i odgojitelja djetetu omogućuje spontanost, kreativnost te poimanje i razumijevanje svijeta oko njega.

Slika 1. Model kognitivne stimulacije (Klarin, 2017)

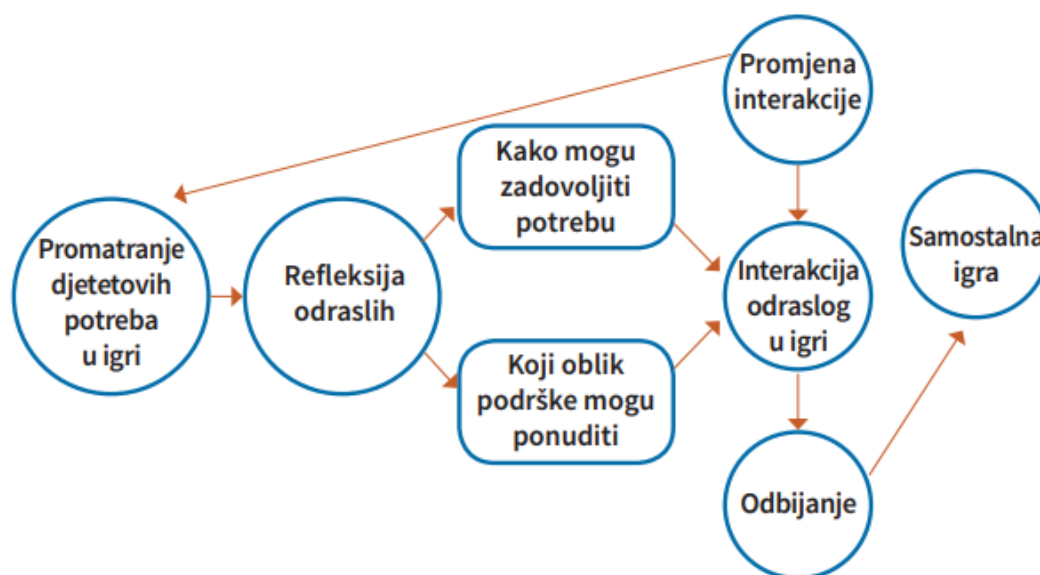
Prema navedenom modelu često se od djeteta koje se više igra očekuje višu razinu kreativnosti i divergentnog mišljenja. Međutim, neki ipak smatraju kako kognitivna aktivnost zavisi o iskustvu djeteta i količini vremena koju provodi s roditeljima, odgajateljima i svojim vršnjacima. Zasiurno veću razinu kreative i kompetencija pokazuju djeca u čiju su aktivnost uključeni njihovi roditelji (Howes, Stewart, 1987).

Kada se dijete osjeća sigurno, fizički i emocionalno, takvo okruženje na njega pozitivno utječe, uzrokujući istraživanje, čime se potiče njegova kognitivna aktivnost. Gore prikazan model zagovara postojanje indirektno veze između kvalitete odnosa i kognitivne aktivnosti, ali i kvalitetu brige i dječje aktivnosti. Iz navedenog je zaključeno kako je svaki poticaj pozitivnih međudnosa povezan s emocionalnim stanjem i sigurnošću djeteta, dok je kreativnost igre koju inicira odgojitelj usko povezana s kognitivnom aktivnošću.

U današnje vrijeme odgojitelji u vrtiću i učitelji u prvim razredima osnovne škole kroz igru s djecom imaju nekoliko različitih funkcija:

- funkcija promatrača,
- funkcija vođenja,
- funkcija medijatora i
- funkcija ravnopravnog sudjelovatelja u dječjoj igri (Ashabi, 2007).

Takav model interakcije između djece i odraslih/odgojitelja/učitelja najbolje je prikazao autor Vygotski (Vygotski, 1966) u prikazanoj Slici 2.

Slika 2. Model interakcije djece i odraslih (Klarin, 2017)

Prisustvo roditelja i odgojitelja u dječjim je aktivnostima vrlo bitna, međutim ono ne smije biti nametljivo niti direktno. Nedirektan odnos tijekom slobodnih aktivnosti djeci osvještava kako je to biti zajedno, pregovarati, rješavati razne situacije i slično.

3. DJEČJE AKTIVNOSTI

3.1. Vrste dječje aktivnosti

Postoji više vrsta dječjih aktivnosti kojima se djeca mogu baviti u svoje slobodno vrijeme. U skladu s njihovom raznolikošću nastalo je nekoliko klasifikacija slobodnih aktivnosti koja je obuhvatila sve vrste i tipove slobodnih aktivnosti kojima se djeca bave. Klasifikacije su tako razvrstane prema mjestu gdje se odvijaju, po dobi, spolu, količini djece koja u njima sudjeluju, ali i prema njihovim vrstama, pa tako se npr. može razlikovati sportske aktivnosti, umjetničke aktivnosti, tehničke aktivnosti i slično.

Danas je najprihvaćenija klasifikacija ona koja slobodne aktivnosti razdjeljuje po podjeli funkcija i svrsi koja je vezana uz aktivnost. Razne aktivnosti u slobodno vrijeme imaju jednu zajedničku crtu – moraju djeci pružiti ili odmor, ili rekreaciju ili nekakav razvoj osobnosti i karaktera. Sve ove stavke od neupitne su važnosti za djecu, a nije rijedak slučaj da se sve međusobno preklapaju u istoj aktivnosti (Bajkova, Dučal, Zemcov, 1965).

Slobodne aktivnosti koje služe odmoru okarakterizirane su izostankom napora, kako u fizičkom, tako i psihičkom obliku. Iako se ova skupina aktivnosti nešto češće pojavljuje kod odraslih, nego što je to slučaj kod djece, svejedno nosi veliku važnost za djecu i često je ovisna o karakteru samog djeteta.

Slobodne aktivnosti koje služe nekoj vrsti rekreacije imaju ulogu djeci pružiti zadovoljstvo aktivnog odmora, zdrave i kvalitetne aktivnosti te zabave. Ovdje spadaju razne društvene igre, ples, sportske priredbe, bavljenje sportom, šetnja, izlet, odlazak u kino, odlazak na razne dječje aktivnosti.

Treća skupina slobodnih aktivnosti namijenjena je djeci koja uživaju u razvoju svog karaktera i osobnosti na malo drugačiji, usmjereniji način, stoga ovdje spadaju razne odgojne, umjetničke, tehničke i društvene aktivnosti.

Kroz provedene američke studije moguće je primijetiti da postoji još jedna, malo drugačija klasifikacija slobodnih aktivnosti djece, i to:

- pasivna zabava,
- hobi,
- neformalna socijalna aktivnost,
- individualni sport i
- timski sport (Mehmedović, 2018).

Za koju god se klasifikaciju odlučili, a ima ih još mnogo, najvažnije je upravo ono početničko polazište slobodnih aktivnosti, kako njihovo provođenje i odvijanje mora udovoljiti specifičnim zahtjevima. Tako je moguće istaknuti nekoliko glavnih polazišta za odvijanje slobodnih aktivnosti kod djece, kao što su:

- sloboda i odgovornost,
- raznolikost zadataka i aktivnosti,
- samoaktivnost,
- organizacija,
- individualnost i kolektivnost,
- prilagođenost dobi i spolu.

Naravno, teorija je uvijek jedno, a praksa nešto drugo. Upravo zato, kroz praksu se često može susresti s djecom kod koje još nije dovoljno razvijen osjećaj za kvalitetno korištenje slobodnog vremena. U takvim je situacijama potrebno djecu voditi i usmjeravati te istražiti koji su njihovi afiniteti prema raznim vrstama slobodnih aktivnosti. Na taj način stvoriti će se ugodna atmosfera u kojoj će djeca moći stvoriti ili osvjestiti vlastite interese.

3.2. Kineziološke aktivnosti

Istražujući i uspoređujući brojna prethodna istraživanja može se primijetiti kako je tjelesna, tj. kineziološka aktivnost, koja se očituje kroz sport, vrlo slabo i nedovoljno zastupljena u slobodnom vremenu djece. Današnja djeca znatno češće odabiru slobodne aktivnosti u koje ne moraju uložiti tjelesni napor. Tako velik broj djece svoje slobodno vrijeme, zahvaljujući modernim tehnološkim mogućnostima, provodi korištenjem raznih vrsta pasivnih sadržaja. Upravo takvi pasivni sadržaji narušavaju zdravlje djece od malih nogu, istovremeno zapostavljajući i ignorirajući cijeli jedan niz aktivnosti i sposobnosti u kojima se djeca mogu razviti na znatno višoj razini (Badrić, Prskalo, 2011).

Današnjoj djeci danas je puno teže usaditi zdrave i aktivne navike te se usmjeriti prema zdravom, aktivnom i kvalitetnom životnom stilu. Nakon dugotrajnih sati provedenih gledanjem televizije, mobitela ili igranja kompjutorskih igara djeci je nužno potrebna bilo kakva vrsta fizičke i kineziološke aktivnosti. Adekvatna, konstantna i kontrolirana kineziološka aktivnost vrlo povoljno djeluje na mentalno zdravlje djece, ali ostvaruje i svoj fizički benefit kroz prevenciju velikog broja bolesti i stanja. Brojna provedena istraživanja potvrdila su kako se redovitim vježbanjem i bavljenjem sportom kod djece može znatno pozitivno utjecati na njihov morfološki, motorički, kognitivni i funkcionalni sustav. Ne postoje toliko učinkovite aktivnosti koje mogu na djecu utjecati toliko pozitivno, kao što to mogu fizičke i kineziološke, sportske aktivnosti (Prskalo, 2005).

Istraživanja su dokazala negativan trend u znatnom povećanju tjelesne mase kod djece i to već od malih nogu (Wang, Monteiro, Popkin, 2002). Jedan od ključnih uzroka tome je sve veća zastupljenost sjedilačkog načina provođenja slobodnog vremena. Problemi s prekomjernom težinom djece uglavnom su vođeni dugotrajnim unošenjem prevelikog energetskeg unosa i premale količine kretanja. Aktivno provođenje slobodnog vremena jedna je od glavnih odrednica energetskeg utroška. Upravo zbog toga potrebno je regulirati tjelesnu masu ispravnim i kvalitetnim fizičkim i kineziološkim aktivnostima.

Koliko vremena djeca provode u fizičkim aktivnostima često je zavisno o spolu, dobi i osobnim preferencijama djece, no često ulogu igra i sam odgoj te odnos roditelja i okoline prema fizičkim aktivnostima (Mišigoj Duraković, Heimer, Matković, Ružić, Prskalo, 2000).

Kako bi se poboljšalo kompletno zdravlje i opće dobro djece, povećanje fizičke aktivnosti bitan je doprinos ostvarenju biološke potrebe za aktivnošću i kretanjem. Razne prisutne negativne posljedice nedovoljnog kretanja moguće je riješiti ili ublažiti uvođenjem fizičkih aktivnosti u slobodno vrijeme. Fizičke aktivnosti pozitivno djeluju na kreiranje zdravog životnog stila. Osim toga, dolazi do ravnoteže u fiziološkim, regulacijskim i funkcionalnim mehanizmima djece (Badrić, Barić, 2006). Trenutna zainteresiranost većine djece prema takvim fizičkim aktivnostima trenutno nije dostatna. Kod djece koja imaju sve uvjete za bavljenjem fizičkim aktivnostima često nedostaje interesa, no čest je i slučaj da djeca koja imaju izraženu želju za fizičkim aktivnostima nemaju dovoljne uvjete za njihovo ostvarenje (Perasovič, Bartoluci, 2008).

Najčešće je moguće razabrati dvije vrste bavljenja fizičkim aktivnostima u slobodno vrijeme. Prvi se odnosi na sudjelovanje djece u brojnim sportskim klubovima, rekreativnim društvima, izviđačima i sličnim ustanovama, dok se drugi odnosi na individualne fizičke i sportske aktivnosti.

Najvažnija zadaća današnjice trebala bi biti stvaranje kvalitetnih životnih i fizičkih/sportskih navika, od malih nogu, još kod djece, kako bi se stvorile kvalitetni temelji i navike o provođenju slobodnog vremena, što će se reflektirati i u kasnije faze života i odrastanja. Djeca bi trebala u potpunosti iskoristiti svoje mogućnosti i sposobnosti jer samo na taj način će spoznati i osvijestiti raznolike mogućnosti afirmacija brojnih fizičkih i kinezioloških aktivnosti.

3.3. Važnost aktivnosti od malih nogu

Kao što je već nekoliko puta kroz ovaj rad navedeno, slobodne aktivnosti igraju značajnu ulogu kod djece. Provođenjem kvalitetnog slobodnog vremena od malih nogu djeca se upoznaju s novim obrascima ponašanja, vještina i aktivnostima, kojima grade snažne temelje za budućnost. Fizičkim aktivnostima djeca potiču povoljan tjelesni i mentalni razvoj, postaju jača, svjesnija, samopouzdanija i naprednija. Umjetničkim aktivnostima djeca razvijaju svoj um, kreativnost, razvijaju osjećaj o vremenu i prostoru te postaju svjesnija svoje uloge u njemu.

Djeca koja svoje slobodno vrijeme provode u aktivnim aktivnostima dokazano će puno kvalitetnije odrasti i razviti svoj potpuni potencijal od djece koja svoje slobodno vrijeme provode u pasivnim aktivnostima. Naravno, djecu se ne preporučuje zakinuti niti za jednim oblikom aktivnosti prema kojem pokazuju interes i ambicije, pa tako niti prema pasivnim aktivnostima, međutim aktivne aktivnosti svakako bi trebale biti prvi vrhu po pitanju učestalosti.

Kvalitetno provođenje slobodnog vremena kod djece razvija mnoge vještine, sposobnosti i kompetencije koje će pozitivno utjecati na daljnji dječji rast i razvoj, čime se djeci olakšava sam proces odrastanja u samostalne i zrele osobe. Odrasle osobe koje su se i u djetinjstvu bavile kvalitetnim fizičkim i kreativnim aktivnostima imaju znatno veće mogućnosti da će jednom tako usađene obrasce ponašanja i provođenja slobodnog vremena prenijeti na cijeli svoj život, čime se znatno poboljšava njihova kvaliteta življenja, mentalnog, psihičkog i fizičkog zdravlja. Osobe koje su kao djeca kvalitetno provodile svoje slobodno vrijeme imati će dokazano znatno više benefita od osoba koje su se u djetinjstvu bavile isključivo ili većinom pasivnim slobodnim aktivnostima.

4. SPOL KAO PREDIKTOR PROVEDBE SLOBODNOG VREMENA

4.1. Uloga spola u provođenju slobodnog vremena

Velik broj dosad provedenih studija bavio se istraživanjem spolnih razlika kod djece prilikom odabira načina provođenja slobodnog vremena. Ono što je zajedničko takvim istraživanjima, ali i ono što je uvriježeno kao normalno i uobičajeno, jest činjenica da su ženska djeca mnogo socijalnija od muške djece, dok su muška djeca u velikoj mjeri sklonija grublje m i kompeticijski nastrojenom načinu provođenja slobodnog vremena (Barbu, Cabanes, Maner Idrissi, 2011).

Spol se često smatra glavnim prediktorom koji određuje način provođenja slobodnog vremena, ali i način socijalne interakcije kod djece. Upravo iz tog razloga postoje određene predispozicije kod djevojčica i dječaka pri izboru aktivnosti. Tako se djevojčice više vole okupirati mirnijim, socijalnijim i kreativnijim aktivnostima, dok dječaci češće biraju raznolike sportske i kompetitivne aktivnosti. Repetitivne maskulino – stereotipne aktivnosti djeci u isto vrijeme osiguravaju afilijativne i asertivne aktivnosti, dok repetitivne maskulino – stereotipne aktivnosti djeci osiguravaju samoasertivno ponašanje (Bussey, Bandura, 1999).

Djeca s dvije napunjene godine upoznata su s imenom svog spola, no to za njih ne igra nikakvu ulogu niti značenje sve do osvještavanja spolnog identiteta, kad dijete može samostalno zaključiti spada li u žene ili muškarce. U takvoj fazi identiteta dijete pod spolne odlike podrazumijeva npr. frizuru i odjeću, dok njihovu promjenu dijete percipira kao promjenu spola. Tek nakon napunjene četvrte godine dijete počinje shvaćati da spol nije moguće mijenjati, bez obzira na npr. odjeću, frizuru ili sl.

Najveći dio spolno određenog ponašanja kod djece određen je nekakvim iskustvom. Djeca aktivnosti često povezuju opažanjem i oponašanjem. Naravno, neupitna je činjenica da postoje biološke različitosti između djevojčica i dječaka, ali samo određenost po spolu nije uvijek posljedica samo gena. Kod već nešto starije djece također je teško utvrditi je li istoj draža neka specifična aktivnost radi spolne pripadnosti aktivnosti ili im je jednostavno osobno draža (Kuti, Cakić, 2018).

Na navedenu temu učinjeno je mnogo istraživanja. Velik broj njih ukazao je na zaključak kako na spolne odrednice u odabiru aktivnosti često utječu hormoni, dok je nešto malo veći broj istraživanja ukazao kako je odabir slobodnih aktivnosti često vezan uz spolno prikladne aktivnosti za npr. dječake. S rezultatima takvih istraživanja potrebno je imati mnogo opreza kako ne bi došlo do umanjenja važnosti okolinskih čimbenika koji u kombinaciji s genima utječu na dječju percepciju o spolnim ulogama i krajnjem odabiru slobodnih aktivnosti. Značajan broj istraživanja potvrdio je kako vanjski čimbenici i okolina značajno utječu na razvoj spolnih uloga kod djece. Otkad su djeca rođena roditelji prema njima imaju specifična očekivanja i stereotipne percepcije. Isto tako, roditelji djeci od samog rođenja dodjeljuju spolno prikladne igre i aktivnosti, pritom se također često koristeći frazama i rečenicama koje ističu spolne razlike (Berk, 2015).

4.2. Spolne različitosti

Neupitno je postojanje specifičnih različitosti po pitanju odabira igre i slobodnih aktivnosti između djevojčica i dječaka. Takve različitosti moguće je primijetiti već kod prve i druge godine života djeteta. Djevojčice pokazuju svoje preferencije prema lutkama, kuhanju, oblačenju, modi, šminki i frizuri. Dječaci pak svoj interes pokazuju prema automobilima, motorima, kamionima, sportu, natjecanju i tehnicima. U periodu između druge i treće godine života djeca se često igraju igri pretvaranja gdje djevojčice i dječaci odabiru razne aktivnosti i preobrazbe. Djevojčice poseban interes pokazuju prema domaćinstvu, a dječaci prema raznim aktivnostima i pustolovinama. Kako s vremenom odrastaju, takvi interesi postaju sve jasnije vidljivi (Leaper, Friedman, 2008). Igra, koja nije ništa drugo nego repetitivna radnja, nosi bitnu ulogu u razvitku očekivanja, preferencija i sposobnosti.

Moguće je primijetiti kako se kros rodna ponašanja često izruguje i obeshrabljuje. Pod kros rodnim ponašanjima smatraju se situacije gdje se npr. dječaci igraju s lutkicama, a djevojčice treniraju nogomet. Iako su roditelji puno rjeđe skloni komentiranju i omalovažavanju takvih aktivnosti i kros rodnih ponašanja, vršnjaci će vrlo lako i bez razmišljanja ismijavati dječake koji se zanimaju za „ženske“ aktivnosti, kao što će djevojčice, aili u znatno manjoj mjeri, npr. ismijavati djevojčice koje se igraju automobilima.

Kod djevojčica je uočeno češće spolno atipično ponašanje, kod čak 20 do 40% djevojčica. Dječaci koji se bave ženskim aktivnostima odbijeni su i ismijani od strane dječaka, ali ih zato djevojčice vrlo dobro prihvaćaju. Kros rodne djevojčice u puno su boljoj situaciji od kros rodnih dječaka, jer u znatnoj mjeri manje pate radi svog ponašanja i odabira aktivnosti. Djevojčice se bez problema priključuju stereotipno muškim i stereotipno ženskim aktivnostima. Kako dječaci postaju stariji, to su reakcije drugih dječaka na njihovo ponašanje sve više izražene, čime se dječaci nalaze u poprilično nezavidnoj situaciji. Dugotrajno izlaganje takvom ismijavanju i izolaciji mogu na dječacima ostaviti dalekosežne posljedice koje će utjecati kompletno samopouzdanje i karakter (Fagot, 1977).

U odabiru aktivnosti prisutna je i spolna segregacija prema kojoj se djevojčice i dječaci razdvajaju u aktivnostima. Takvo ponašanje može se primijetiti već u periodu od treće do četvrte godine, kad dječaci rađe biraju aktivnosti u kojima već sudjeluju dječaci, a djevojčice rađe biraju aktivnosti u kojima već sudjeluju djevojčice. U toj dobnoj skupini djeca tri puta više vremena provode u skupinama istog spola, dok već u dobi od šest godina provode čak jedanaest puta više vremena. Takva vrsta ponašanja uočljiva je već od rane adolescencije, a uvjetovana je odabirom zajedničkih aktivnosti. Bavljenje aktivnostima u sklopu istog spola jača različitosti u socijalnoj komunikaciji djevojčica i dječaka. Dječaci tako biraju grublje i kompetitivne aktivnosti, dok djevojčice češće biraju nježnije, kreativnije i kohezivnije aktivnosti.

Slobodne aktivnosti koje se češće pripisuju dječacima nego djevojčicama tako su: nogomet, rukomet, boks, plivanje, karate, hrvanje, vožnja biciklom, košarka, igranje kompjutorskih igrica, izviđači, sviranje glazbenih instrumenata, igranje rata, igranje puškama, igranje automobilima i kamionima i sl.

Slobodne aktivnosti koje se češće pripisuju djevojčicama nego dječacima tako su: pjevanje, plesanje, likovne umjetnosti, crtanje, pisanje, gluma, zbor, socijalizacija, igranje lutkicama, domaćinstvo i sl.

4.3. Pregled dosadašnjih istraživanja

U ovome dijelu rada sagledati će se dva provedena istraživanja, a koja se tiču spola kao prediktora provedbe slobodnog vremena kod djece.

Prvo istraživanje (Maras, Marinčević, 2016) za cilj je imalo ispitati spolne i dobne različitosti u dnevnim aktivnostima djece. Istraživanje je odrađeno na uzorku od 157 djece i to 78 dječaka i 79 djevojčica. Ispitana djeca su anonimno samoprocijenila svoje fizičke i sjedilačke aktivnosti korištenjem Likertove skale od 1 do 5 (1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem) kroz tvrdnje kao što su „Velik dio slobodnog vremena dnevno provodim u tjelesnoj aktivnosti“ i „Velik dio slobodnog vremena dnevno provodim sjedeći“. Dobivenim odgovorima izračunata je aritmetička sredina i standardna devijacija. Ovim istraživanjem željelo se identificirati glavne efekte dvaju faktora – spol i dob, gdje se koristilo dvofaktorskom 2x4 ANOVA za neovisne uzorke.

Dobiveni rezultati ukazali su kako su spol, tako i dob, vrlo bitan prediktor prilikom odabira slobodnih aktivnosti. U nastavku Slika 5. prikazuje dobivene rezultate provedenog istraživanja.

	M($n_1=78$)	Ž($n_2=79$)
5	$n_{1,5}=14$	$n_{2,5}=23$
AS±SD (tjelesna aktivnost)	3,57±1,34	3,22±0,90
AS±SD (sedentarne aktivnosti)	2,43±0,76	2,39±0,78
t-test	t=3,17; p=0,01	t=3,21; p=0,00
6	$n_{1,6}=16$	$n_{2,6}=16$
AS±SD (tjelesna aktivnost)	3,75±1,06	3,81±1,11
AS±SD (sedentarne aktivnosti)	3,63±0,89	2,88±0,72
t-test	t=0,34; p=0,74	t=2,91; p=0,01
7	$n_{1,7}=25$	$n_{2,7}=25$
AS±SD (tjelesna aktivnost)	4,00±1,08	3,24±1,01
AS±SD (sedentarne aktivnosti)	3,24±0,83	3,16±0,90
t-test	t=2,92; p=0,01	t=0,31; p=0,76
8	$n_{1,8}=23$	$n_{2,8}=16$
AS±SD (tjelesna aktivnost)	3,65±1,30	3,47±0,92
AS±SD (sedentarne aktivnosti)	2,78±1,13	3,07±0,59
t-test	t=2,86; p=0,01	t=1,57; p=0,14

Slika 3. Dobiveni rezultati istraživanja (Maras, Marinčević, 2016)

Vrijednost $AS \pm SD$ predstavlja aritmetičku sredinu \pm standardnu devijaciju, oznakom t označena je vrijednost t testa, a oznakom p označena je statistička značajnost.

Drugo istraživanje (Kuti, Cakić, 2018) za cilj je imalo istražiti preferencije djece u odabiru spolno tipiziranih i spolno neutralnih igračaka kod djece prilikom njihovog odabira za igru u slobodno vrijeme. Iako ovo istraživanje ne obuhvaća kompletan sklop slobodnih aktivnosti, smatra se vrlo relevantnim jer je moguće isčitati dječja opredjeljenja s obzirom na njihov spol. Istraživanje se vršilo nad ukupno 93 djece. Djeca su prvo navela svoje omiljene igračke, nakon čega su ih procjenjivali jesu li te igračke za djevojčice, za dječake ili za svih. U navedenom ispitivanju i istraživanju koristilo se igračke koje se najčešće smatraju spolno određenima i tipiziranima i to po tri igračke za djevojčice, tri za dječake i tri koje su spolno neutralne.

Rezultati su pokazali da su djeca najviše preferirali spolno tipizirane igračke, djevojčice 94%, a dječaci 71%, što se kosi s prethodnim istraživanjima i literaturama. Igračke korištene kod djevojčica bile su povezane s ljepotom i modom, rozih boja, dok su igračke za dječake bile povezane s nasiljem, tamnih, plavih boja.

Istraživanje je pokazalo kako djeca uglavnom više prakticiraju i favoriziraju spolno tipizirane igračke, što je i bilo za očekivati. Osim toga, ovim je istraživanjem potvrđena potreba za novim, modernijim, većim i širim istraživanjima koja će obuhvatiti znatno širi broj djece, kako bi se utvrdilo tipiziranje i predikciju po pitanju spola. Autorica je zaključila kako bi odgajatelji, učitelji i roditelji trebali osvijestiti razlike između spolno tipiziranih i neutralnih igračaka (aktivnosti) i razmisliti o porukama koje se na taj način predstavljaju djeci. Ukoliko igračke, ali i slobodne aktivnosti, služe kao primjer željenog socijalnog ponašanja i djeci pomažu u daljnjem rastu i razvoju tada je potrebno što više ohrabrivati i poticati djecu da se igraju raznovrsnim igračkama i da odabiru raznovrsne aktivnosti, ne u skladu s spolom, već u skladu s vlastitim željama, ambicijama i afinitetima, kako bi se djeca mogla slobodno razvijati i vježbati svoje kognitivne, socijalne i motoričke vještine.

ZAKLJUČAK

Slobodno vrijeme kod djece vrlo je aktualna tematika današnjice. U sklopu njezinog što boljeg razumijevanja danas je provedeno mnogo različitih istraživanja, od kojih su neka i spomenuta u ovome radu. Kvalitetno provođenje slobodnog vremena i odabir slobodnih aktivnosti od velikog je značaja za rast i razvoj djeteta. Ovim radom potvrdilo se kako sadržaji koje djeca konzumiraju i prakticiraju u njihovo slobodno vrijeme određuju njihov identitet, razvijaju karakter i pripremaju put za daljnji rast, razvoj i odrastanje. Djeca imaju znatno više slobodnog vremena, nego što to imaju odrasli, stoga upravo njihove aktivnosti moraju biti dobro i kvalitetno odabrane.

Ovim radom utvrđeno je da je spol zasigurno prediktor načina provedbe slobodnog vremena kod djece. Djevojčice generalno gledajući imaju drugačije predispozicije od dječaka, kako fizičke, tako i emocionalne i socijalne. Upravo iz tog razloga djevojčice se često odlučuju za laganije, opuštene i kreativnije aktivnosti, dok se dječaci češće odlučuju na sportske, natjecateljske i agresivnije/življe aktivnosti. Iako spol kod djece određuje nekakav generalni interes za aktivnostima, veliku ulogu u tome igraju i stereotipi današnjice. Roditelji nakon saznanja što će dijete biti već počinju u sebi graditi sliku i viziju djeteta. Tako se za npr. dječake od malih nogu razmišlja kako će se baviti nogometom, a za djevojčice da će se npr. baviti baletom ili nekom drugom vrstom plesa. Roditelji djeci takvo ponašanje serviraju i usađuju od malih nogu, šireći na svoju djecu takva stereotipna razmišljanja. Ukoliko dijete pokaže interes za aktivnošću koja je karakteristična za drugi spol, takva djeca često dožive maltretiranje, ismijavanje i izolaciju, čime se djeci stvara dodatani pritisak i ograničenja po pitanju izbora slobodnih aktivnosti.

Da bi se dobilo stvarne i realne rezultate, kako bi se s točnošću odredilo koliko spol utječe na provedbu slobodnog vremena, trebalo bi analizirati veće skupine djevojčica i dječaka koji nisu odrasli u stereotipnom okruženju i kojima od ranog djetinjstva nisu servirane igračke koje se smatraju prikladne njihovom spolu. Takvo okruženje danas gotovo da ne postoji, stoga je teško za istražiti i iznijeti konkretnije podatke, međutim neupitno je da spol, iako možda u manjoj mjeri nego što se to smatra, ali i dalje, utječe na odabir slobodnih aktivnosti kod djece.

LITERATURA

Ashiabi, G. S. (2007.) Play in the early childhood classroom: Its socioemotional significance and the teacher's role in play. *Early Childhood Education Journal*, 35(2), 199 – 207.

Badrić, M., Barić, A. (2006.) Primjenjivi sadržaj kineziologije u razvoju ekoosjetljivosti i ekokomunikacije u izvannastavnim aktivnostima učenika, *Zbornik radova 15. ljetne škole kineziologa*, Rovinj, 393 – 397.

Badrić, M., Prskalo, I. (2011.) Participiranje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu djece i mladih, *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, Vol. 152 No. 3 – 4.

Bajkova, V. G., Dučal, A.S., Zemcov, A. A. (1965.) *Slobodno vremena i vsetrorone ličnosti*, Svoboda, Mskva

Barbu, S., Cabanes, G., Maner Idrissi, G. (2011.) Boys and girls on the playground: Sex Differences in Social Development Are Not Stable across Early Childhood, preuzeto 01.09.2021. putem <https://www.ncbi.nlm.gov/pmc/articles/PMC3030576>

Berk, E. L. (2015.) *Dječja razvojna psihologija*, Jastrebarsko, Naklada Slap

Bussey, K., Bandura, A. (1999.) Social cognitive theory of gender development and differentiation, *Psychological Review*, 106, 676 – 713.

Čunović, D. (2016.) Slobodno vrijeme djece i mladih, preuzeto 20.08.2021. putem <https://repozitorij.ufzg.unizg.hr/islandora/object/ufzg%3A245/datastream/PDF/view>

Fagot, B. I. (1977.) Consequence of moderate cross gender behaviour preschool children, *Child Development*, 48, 902 – 907.

Franković, D., Pregrad, Z., Šimleša, P. (1963.) *Enciklopedijski rječnik pedagogije*, Matica hrvatska, Zagreb.

Howes, C., Smith, E. W. (1995.) Children and their care caregivers: profile of relationships, *Social Development*, 4, 1, 44 – 61.

Howes, C., Stewart, P. (1987.) Child's play with adult toys and peers, An examination of family and child care influences, *Developmental Psychology*, 23, 423 – 430.

Janković, V. (1973.) *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*, PKZ, Zagreb

Jelavić, V. (2010.) Prava djece i slobodno vrijeme – što o tome govori Konvencija o pravima djeteta, Pravobraniteljstvo za djecu, Zagreb

Klarin, M. (2017.) Psihologija dječje igre, preuzeto 20.08.2021. putem https://vrtic-sunce.zagreb.hr/UserDocsImages/Psihologija_djecje_igre.pdf

Kontos, S., Burchinal, M., Howes, C., Wisseh, S., Galinsky, E. (2002.) An eco – behavioral approach to examining the contextual effects of early childhood classrooms, *Early Childhood Research Quarterly*, 17:239 - 258.

Kuti, V., Cakić, L. (2018.). Preferencije u odabiru rodno tipiziranih i rodno neutralnih igračaka kod djece predškolske dobi, *Školski Vjesnik* 67:2, 357 – 372.

Leaper, C., Friedman, C. K. (2008.) *The Socialization of Gender*, Handbook of socialization: Theory and research, Guilford Press, New York

Maras, N., Marinčević, M. (2016.) Spol i dob kao prediktori tjelesne i sedentarnih aktivnosti kod djece osnovnoškolske dobi, *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, VOL. 65 No. 4.

Mehmedović, D. (2018.) Odgoj u slobodnom vremenu, preuzeto 21.08.2021. putem <https://eubd.edu.ba/02-ID/st/odgoj-u-slobodnom-vremenu.pdf>

Mišigoj Duraković, M., Heimer, S., Matković, B., Ružić, L., Prskalo, I. (2000.) Variability of obesity indicators in the Croatian population, *European Conference CESS, Health related physical activity in adults*, Poreč Proceeding Book, 23 – 28.

Opačak, T. (2010.) Dostupnost sadržaja slobodnog vremena djeci s teškoćama u razvoju, Pravobraniteljstvo za djecu, Zagreb

Pehar Zvačko, L. (2003.) *Slobodno vrijeme mladih ili...*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo

Perasović, B., Bartoluci, S. (2008.) Slobodno vrijeme i kvaliteta života mladih, *Zbornik radova međunarodne znanstveno stručne konferencije Kineziološka rekreacija i kvaliteta života*, Zagreb, Parvus, 15 – 24.

Prskalo, I. (2005.) Kineziološko motrište na slobodno vrijeme djeteta, *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*, 7 (2 (10)), 329 – 340.

Puljiz, S. (2010.) Uloga obitelji u provođenju slobodnog vremena djece i programi Centra za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica, Pravobraniteljstvo za djecu, Zagreb

Reić Kukoč, B., Pezo, A. (2010.) Uloga lokalne zajednice u ostvarivanju prava djece na kvalitetno slobodno vrijeme, Pravobraniteljstvo za djecu, Zagreb

Rosić, V. (2005.) Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti, Naklada Žagar, Rijeka

Valjan Vukić, V. (2013.) Slobodno vrijeme kao „prostor“ razvijanja vrijednosti učenika, Magistra ladertina, 8(1), 59 – 73.

Vidulin Orbanić, S. (2008.). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu, Metodčki obzori, 3 (2008) 2.

Vygotski, L.(1966.) Play and its role in the mental Development of the Child, Voprosy psikologii, 12, 6, 62 – 76.

Vukasović, A. (2001.) Pedagogija, HKZ „MI“, Zagreb

Wang, Y., Monteiro, C., Popkin, B. M. (2002.) Trends of obesity and underweight in older children and adolescents in the United States, Brazil, China and Russia, American Journal of Clinical Nutrition, 75: 971 – 7.

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)